

Pervij blin komon (171., 23., 95. lap), ami ugyan praktikus lehet a laikus számára (mert azt mindentűt megtalálja!), de ezáltal növekszik a könyv terjedelme oldalszámban:

Na bezribje i rak riba (21., 130., 240., 253. lap).

A szerző – összeállító nem szól arról, hogy tulajdonképpen kinek is szánya a könyvét: csak oroszoknak vagy külföldieknek (is)? Ez viszont egy sor nyitott kérdést hagy maga után... Még az oroszul tudó külföldiek is „magyarázni” kellene jó néhány orosz frazeologizmust, hogy az *mit* jelent, illetve *miért* pont ezt jelenti:

V Tulu szo szvojom szamovarom nye jezdyat (27.);

Popaszty kar kur vo scsi (119.); On nye v szvojejt tarelke (292.) stb.

Meg kell jegyeznünk, hogy a könyvben közölt frazeologizmusok egy része nem ősi orosz frazeologizmus, hanem ún. jövevény frazeologizmus:

szinyij csulok (= kékharsnya, 262.); Vot ggye szobaka zarita (= Itt van a kutya elásva, 272.); Ruka ruku mojet = Kéz kezét mos, 130.) és sok más. (vö.: Ny.M.Sanszkij – V.I.Zimin – A. V. Filippov: Opit etimologicseszkoivo szlovarja russzkoi frazeologii, Moszkva, 1987: 133., 31., 126., 72. p.)

Amikor a szerző néha megadja egyik – másik frazeologizmus jelentését („szemantizál”), itt-ott egyoldalúan történik az, mert az irodalmi nyelvben több jelentéssel (poliszémiával) is rendelkezhet egyik – másik közölt frazeologizmus:

Dorozska szkatyertyju! (263.lap – vö.: Frazeologi – cseszkij szlovar russzkovo jazika, 1978: 144.)

Nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy található a könyvben olyan kapcsolat is, amely nem frazeologizmus: Sz radosztyju (= örömmel)

Ez nem felel meg a sanszkiji frazeológiaifogalomnak, mert *nincs két, önálló szóhangsúllyal rendelkező komponense*...

Nem vitatjuk, hogy a könyv szerzője (összeállítója) találkozhatott a gyűjtőmunkája során a hagyományos (uzuális) alakoktól eltérő nyelvi kapcsolatokkal is, ezek terjesztése azonban aligha mondható minden esetben célszerűnek: Szobaka lajet, vetyer *noszit* (108., 146., 273.,: Uzuális: ... vetyer unoszit!)

Pjan, kak szapozsnyik (255., Uzuális: Pjot kak ...!)

Zubi szjel na etom (84.; Uzuális: Szobaku...!)

Mindezen „Achilles-sarkak” ellenére Ju.F.Ovszjannikov könyve igen hasznos munkának bizonyulhat majd a hazai frazeológiaoktatásban elsősorban az egyetemeken, de az érdeklődők haszonnal forgathatják a díszes kiállítású könyvet, melynek megjelenését a pjatyigorszki „Rodnyik” szanatórium támogatta anyagilag.

(JU.F.Ovszjannikov. Zolotije roszszipi russzkovo razgovora. Poszlovici, pogovorki, frazeologizmi, metkije virazsenyjia Sztavropol, 1998. 365 p.)

DR. HORVÁTH LÁSZLÓ – PALOTAY FERENCNÉ DR.

Bessenyei György Tanárképző Főiskola

Nyíregyháza

Amit a pedagógiáról tudni érdemes...

A pedagógus szakma minden bizonnyal nagy kíváncsisággal és felfokozott érdeklődéssel várta az új pedagógiai kézikönyvet. Ezt a várakozást szított a Köznevelés, mely időről, időre mutatvány szócikkeket közölt a készülő műből. A Keraban Könyvkiadó gondozásában 1997 végére meg is jelent a legújabb, a század utolsó magyar pedagógiai Lexikonja¹ és kiegészítő kötete a Pedagógiai ki kicsoda, mely azoknak az élő személyeknek az adatait tartalmazza, akik a neveléstudománnyal közelebbi kapcsolatban vannak.

Műfaját tekintve az új lexikon sem tér el elődeitől, a korábbi lexikonoktól és enciklopédiáktól, amelyekben a pedagógia ismeretanyagát és tényanyagát feldolgozva, a széles olvasóközönség és egy szűkebb szakmai réteg tájékoztatását tekinti legfőbb céljának. Az első pedagógiai lexikon 1836-ban jelent meg Párizsban², majd 1843–47-ben Németországba, Grimma városában. Ezeket a kiadásokat követte még nagy számú európai kiadás, melyek az előző kiadások értékeiből sokat átveve bővítették és korszerűsítették a rohamosan fejlődő neveléstudomány tény- és ismeretanyagát. Csaknem 100 évvel a párizsi kiadás után a magyarok is megjelentették első tudományos igényű összeállított pedagógiai lexikonjukat³ Finácsy Ernő, Kornis Gyula és Kemény Ferenc szerkesztésében.

1976-ban jelent meg a négykötetes pedagógiai lexikon⁴ Nagy Sándor főszerkesztésében, mely a megváltozott társadalmi körülményeknek megfelelően, a korszak uralkodó ideológiájától át- meg átszöve, sajátos értelmezésben interpretálta a neveléstudomány akkoriban legfontosabbnak tartott fogalmait.

Az 1989-es rendszerváltás után azonnal felmerült egy új szellemű pedagógiai lexikon elkészítésének

gondolata, de az ezzel kapcsolatos munkálatok csak 1995-ben kezdődtek meg. A háromkötetes „végeredmény” két és fél év multával készen is lett. Rekordidő alatt hozták létre a közreműködők: egyes témakörein 20-nál több szerkesztő irányításával közel 400 szerző dolgozta ki a körülbelül 10.000 szócikk tartalmát. Közülük szép számmal találhatók vidéki munkatársak is. A nem budapesti főiskolák, egyetemek szakembereinek közreműködése örvendetes tény, a debreceni, nyíregyházi, pécsi, békéscsabai stb. szerkesztők oroszulárnszt vállaltak a munkálatokból. A lexikon közreműködőinek életkorát tekintve, a 60-as években született, zömmel PhD-sok a legifjabbak – a doyenek egyike valószínűen az 1914-ben született Zibolen Endre professzor.

Szerzői szándéka szerint a mű tankönyv jellegű. Célzott közönsége elsősorban az egyetemek, főiskolák ifjúsága. Ugyancsak ambicionálja a kézikönyv az „amatőr olvasó”, a szülők és a pedagógia kérdései iránt érdeklődők kitüntetett figyelmét.

A szerkesztők célja volt többek között a szélsőségek, az akár indokoltnak tűnő indulatok kerülése. Igen helyesen nyilatkozta egyikük a rádiós bemutatáskor: „...a lexikon ne legyen a tudományos tetemre hívás színtere...” Így szándéka szerint – sem a szenvedélyes rehabilitálásnak, sem a posztoszocialista véleményformálásnak nem adott helyet.

A deklarált célból adódott, hogy erősen törekedtek arra a munkatársak, hogy a szócikkekbe foglaltak szakszerűségük, pontosságuk mellett a lehetséges mértékben közérthetőek is legyenek. Ez a törekvés a tudományos igény mindenáron való megőrzésére néhány részterület (orvostudománnyal érintkező fogalmak, kutatásmetodika stb.) kifejtőjét ugyancsak próbára tette.

A szerkesztők elhatárolják magukat elődeiktől (a korábbi lexikonoktól), dehát a kontinuitás azért mégiscsak megteremtődik így-úgy, tartalmi vagy formai szempontból. A Révay-féle lexikont egy igen fontos, nem csupán formai megoldásban követik – azaz valamennyi szócikk szerzője vállalja magát; a 70-es évekbeli pedig oly módon, hogy egyik-másik szócikkét átveszi. A teljesség igénye nélkül néhány példa: transzfer törvénye, Trapp stb.) S ha már az átvételeknél tartunk egy kultúrtörténetileg mindenképpen érdekes „kölcsonzés” feltűnt a friss kiadvány lapozásakor, a III. k. 328. lapján a Szabad Gyermek Ház címszónál, mely a Rossziszekjaja Pedagógicseszekjaja Enciklopédija 1993-ból való.

A lexikon innovatív törekvéseit legjobban tükrözik azok az új tudományterületek, melyek méltán kaptak helyet a hagyományos részdiszciplínák között. Így az oktatásgazdaságtan, oktatástechnológia, informatika, infrastruktúra, kutatómódszertan, nyelvpedagógia, nevelésszociológia, pedagógiai szolgáltatás címszók alatt közöltek, tartalmazzák azokat a legfrissebb tudományos eredményeket, melyek az elmúlt néhány évben születtek. Merthogy a vadonatúj címszavak (vagy legalábbis egy részük) eddig nem is szerepelhettek volna, hisz a pedagógiai jelenség a közelmúlt néhány év termékének számít. Példaként említjük meg az alábbiakat: interaktív-interaktivitás, PhD, multimédia, internet, Béke hadtest, Világbank, Leonardo program... stb.

Azért ki-ki szakterületén, érdeklődési körén belül talál (fájó) hiányokat. Például A. Lewin miért nem található a többi neves pedagógus között, vagy az egészségmagatartás fogalma miért maradt ki a szerkesztésből?

Ha már az egészségnevelésnél tartunk, meg kell jegyeznünk, (bár ez a szerzők nagy száma miatt egészen természetes) hogy néhány szócikk kidolgozása nem teljes mértékben felelt meg a főszerkesztők és szerkesztők támasztotta magas tudományos követelményeknek. Az egészségnevelés esetében a szakember olvasó joggal hiányolhatja a fő feladatok negligálását, bírálva azt a technikát, mely egyes feladatokat (pl. mentálhigiénia) kiemelnek, mások pedig (pl. a személyi- és környezethigiénia vagy az egészséges testmozgás stb.) még csak utalásszerűen sem jelennek meg a szócikkekben.

A szócikkek tehát magukon viselik szerzőjük kézjegyét. Ezért nem egységes a kézikönyv, de általában ez nem válik kárára. Élvezetes egyik-másik fogalom, téma(kör) kifejtése. Arnyalt, tartalmas sok zenei neveléssel foglalkozó szócikk, és tartalmas-informatív például az alternatív iskolák tárgyalása. Mi tagadás, akadnak kilúgozott, a lehetségesnél szárazabb módon kifejtett címszavak – pl.: önképzőkör, speciálkollégium, tudományos diákkör. Némely kifejtés, mint például a „kredit” indokolatlanul szűkszavú, ha összevetjük modern angolszász kézikönyvekkel.

Jó a tipográfia – a képelhelyezés, tördelés. Kellemes tapintású a kötés.

Az ok, amiért többször kézikönyvként emlegetjük a művet, elsősorban az, hogy oktatói munkánk során a pedagógia szigorlaton egy-egy témakifejtést hallgatva az a meggyőződés alakult ki bennünk, hogy a hallgatók közül jó néhányan valóban kézikönyvként (ötletadóként) forgatták.

Egy szaklexikon tényleges értéke a használatbavétel után válik el. A Pedagógiai Lexikonról – megjelenése után egy esztendővel – elmondhatjuk, hogy jól kezelhető, a pedagógiai ismeretek közvetítését, a témák öntevékeny feldolgozását segítő, ha nem is tökéletes kézikönyv.

JEGYZETEK

¹ Pedagógiai Lexikon Főszerk.: Báthory Zoltán és Falus Iván Bp. 1997. I–III. köt.

² Monard, T.V.: Dictionnaire général, usuel et classique d'éducation d'instruction et d'enseignement (Paris, 1836.)

³ Magyar Pedagógiai Lexikon I–II. rész. Szerk.: Fináczy Emő, Kornis Gyula és Kemény Ferenc: Révai Irodalmi Intézet kiadás Bp. 1933-34. (Természetesen Molnár Aladár: Néptanítók ismeretterát (1873), Verédi

Károly: Pedagógiai Encyklopaediáját (1884), Kőrösi Henrik és Szabó László által szerkesztett: Az elemi népoktatás enciklopédiája (1911) – című kevésbé jelentős műveket leszámítva.)

⁴ Pedagógiai Lexikon Főszerk.: Nagy Sándor Bp. 1976–79. I–IV. köt.

DR. DOMBI ALICE

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

Szeged

Dr. Oláh János: Mester János élete és munkássága

A XX. század jelesei sorozat első köteteként jelentette meg az APC Stúdió Oláh János: Mester János életművét bemutató monográfiáját.

A szerző Mester János professzor életútját követve nyomon, munkásságának pedagógiai, pszichológiai, filozófiai elemeit tárja fel, megismertetve az olvasóval egy sokoldalú, páratlan műveltségű tudós tanárt. A monográfia bemutatja Mester János diákéveit, azokat a hatásokat, amelyek a középiskolában, majd papnövendékként érték. Bölcsészdiplomát szerzett és elvégezte a hittudományi egyetemet is. Mind a két területet művelte, doktori címet is szerzett. Életének jelentős szakasza volt – a szerző szerint – amelyet az Erzsébet Nőiskola, majd Szegeden a Polgári Iskolai Tanárképző Intézet tanáraként töltött. 1930-ban nyilvános rendkívüli tanár lett a szegedi egyetemen. Tanított filozófiát, pedagógiát. Részt vett az egyetem vezetésében, dékáni, prokánai tisztségeket töltött be.

Kivette részét a tudományos életből is, tagja volt a Magyar Filozófiai Társaságnak, a Magyar Pszichológiai Társaságnak, a Magyar Pedagógiai Társaságnak. A Gyakorlati Lélektani- és Gyermeztudományi Társaság igazgatósági tagjaként működött. A Budapestben létrehozott Lélektani Laboratóriumban Nagy László munkatársaként az elméleti lélektant művelte. A tanítás-tanulás pszichológiai jelenségeivel, az akarat és jellem jellemzőivel foglalkozott. Kutatásainak eredményeit a pedagógiai gyakorlat is hasznosíthatta.

Papi pályája is magasra ivelt: 1938-ban pápai prelátus lett, magas egyházi hivatalokat viselt.

Több nyelven beszélt és olvasott. Nagy hatást gyakorolt tanítványaira, akiknek mintát adott tudásával, műveltségével, emberi társával, modern pedagógiai elveivel.

A monográfia szerzője Mester János munkásságából azokat a területeket elemzi részletesebben, amelyek a pedagógust mutatják be. A logikusan megszerkesztett mű józan tárgyilagossággal, elfogulatlanul, ugyanakkor empátiával mutatja be a reformpedagógia híveként ismert, tanítványaira, kortársaira nagy hatást gyakorló embert. Oláh János az olvasó számára élet- és emberközelséget hozza a tudós tanárt, képet ad tudományos és kulturális tevékenységéről, fejlődéséről, bemutatja vívódó alkatát.

A könyvet pedagógusok, tanárjelöltek számára ajánljuk, de hasznos olvasmány lehet mindazoknak, akiket érdekel a neveléstörténet, vallástörténet és a filozófia.

A szép kivitelű kötet az APC Stúdió kiadványa, Gyula, 1998.

DR. DOMONKOS JÁNOS

Fővárosi Iskolaszanatórium

Budapest

A Galyatetői nagyszálló megnyitásának 60. évfordulójára

(KODÁLY-EMLEKEK)

A szállodatörténetet patinás Kodály – emlékek fémjelzik: emberi és zenei nagysága példaértékű a nagyság számára. Illyés Gyula írja: „Igazi tanítása a nevelők számára az, hogy bármily területén működünk az életnek, ha ott olyan erővel, olyan egyenes jellemmel végezzük munkánkat, amire ő adott példát, akkor az ő nyomdokain részesei lehetünk egy egész nemzet nevelésének, irányításának.”

Amit vállalt: Magyarország újjáteremtése zenében. Nemzedékek tudatát formálta újjá. Hitet, bizalmat és távlatot adott, életcél és meggyőződést. Tanítványa volt a valamennyi magyar költő, művész és zenész, minden alkotó szellem: egész Magyarország.